

rumunija: kultura i bol u represivnoj državi

kristina vajt

Odrasla sam u komunističkoj zemlji i to je ostavilo uticaja na moju ličnost i kulturno specifični karakter moje neuroze. Rodena sam u Rumuniji one godine kada je zemlja postala komunistička. Bila sam nekoliko meseci stara kada su Rusi naterali moje roditelje da napuste svoj dom i imanje, a zatim, na putu za glavni grad, oduzeli njihov auto. Ja se lično ne sećam tog vremena, ali to je bio početak niza promena sredine i nesigurnosti u mom životu, tako da mi do dan-danas seljenje predstavlja traumatsko iskustvo. Deset godina provela sam u hladnom, nesrećnom braku u Engleskoj, i sada osećam da je razlog za to bila sigurnost velike kuće, materijalna stabilnost i osećaj pripadanja. Napustila sam svog muža kada sam došla na terapiju i često plakala što sam izgubila sigurnu sredinu, kuću, baštu i okolicu jedinog mesta gde sam se ikada osećala »kod kuće«.

Prvih jedanaest godina svog života provela sam u kući naših prijatelja, deleći sa roditeljima jednu malu sobu, a sa tri druge porodice ostali deo stanarskog prostora. To je uobičajena stambena situacija u komunističkim zemljama. Tokom čitavog svog detinjstva nikada nisam mogla da imam svoj mir, i jedan od mojih najdugotrajnijih bolova bio je taj što sam bila posmatrana, što sam se osećala onako kako su to drugi hteli, da budem mirna i da ne smetam, što je od mene načinilo stidljivu, rezervisanu i povučenu osobu. Osetila sam potrebu za svojim sopstvenim prostorom mnogo puta u terapiji. Meni je teško da se opustim u grupnoj sobi Instituta, pošto mi je uvek potrebno da nadem neki mirni, intimni kutak da bi se u njemu isplakala.

Moj strah od ljudi bio je jedan od glavnih razloga zbog kojih sam došla na terapiju. On je bio pojačan političkom situacijom u mojoj zemlji, odnosno čestim posetama policije »bezbednosti« koja je dolazila da pretražuje našu kuću usred noći, ispitivajući moga oca i njihov prijatelja. Bila sam malo dete i pamtim kako su njih dvojicu odveli u policiju, kako su moja majka i njena prijateljica plakale, uplašene, pokušavajući da nas, decu, umire. Bilo mi je tri godine kada su mog oca poslali u radni logor na godinu dana zbog toga što je radio za američku ambasadu, i ja sam često u terapiji osećala bol da mi je on nedostajao.

Na početku primalne terapije ljudi su mi govorili kako sam ozbiljno i uplašeno izgledala, bila sam sumnjivica i nikada se nisam smešila. Doživela sam mnoga osećanja u vezi toga kako je moja majka učinila da postanem tako uplašena, ali činjenica je i da u Rumuniji većina ljudi izgleda onako kako sam ja izgledala. Oni jedva da se ikad smeše i ne veruju čak ni svojim najbližim prijateljima iz straha da ovi nisu obavestajci tajne policije, jer tamo je život ispunjen onakvim incidentima kakvima sam ja bila svedok. U mom slučaju, užasi detinjstva poprimili su oblik društva u kome sam živela, a oni su slični kod mnogih Rumuna koje poznajem.

Znam da su moj strah od izražavanja sebe i nedostatak spontanosti — što su najčešći problemi većine neurotičara — takođe kulturna obeležja stečena u komunističkom društvu, gde su svi oblici izražavanja individualnih osećanja ugušeni na političkom nivou. Nezavisno od inhibicija koje su mi roditelji nametnuli, ja sam uvek morala da pazim na razgovore koje, na primer, vodim sa prijateljima preko telefona, jer sam znala da se oni snimaju. Samo jedna nepažljiva reč mogla je nekoga poslati u zatvor, i svi smo mi poznavali dovoljno takvih primera da bi izbegavali takav rizik. Prvih nekoliko godina pošto sam prešla u Englesku ja sam još uvek osećala strah da slobodno govorim preko telefona ili da izražavam bilo kakva lična gledišta koja imaju veze sa političkim ili društvenim pitanjima. To je još i duže trajalo u

mojim snovima i očigledno da je uobičajeno za većinu Istočno-Evropljana u izgnanstvu.

Nedostatak slobode i loša ekonomska situacija u komunističkoj zemlji kakva je moja ljudima ostavlja malo mesta za nadu. Veliki san je pobeći. Tokom svih pubertetskih godina moji prijatelji i ja pravili smo planove kako da se domognemo Zapada, i većina nas je u tome uspeła. Ja sam prebegla 1969. godine, i moja glavna noćna mora koja mi se ponavljala poslednjih deset godina bila je da sam ja opet tamo, bez svog novog identiteta, zbog čega ne mogu napustiti zemlju. Užas koji je povezan sa tim ja ne mogu opisati i moji prijatelji koji su dospeli na Zapad opisuju iste takve noćne more, neki i posle trideset godina života daleko od kuće.

Mrzim autoritet i zloupotrebu sile nad ljudima. Ljutim se na prijatelje kada mi »govore šta da radim«. Žalim se na terapeute što traže previše detalja iz mog privatnog života, a na poslu sam se nekoliko puta razljutila na šefa kada je isticao svoj položaj. (Srećom, otkada sam doživela dobar deo svoje stare ljutnje i bola u terapiji, sposobna sam da održavam vrlo dobre odnose sa svojim poslodavcima.) To je zbog toga što sam imala autoritarnu majku koja je često koristila kaiš da bi me zaplašila, ali i zbog čitavog društvenog sistema koji se koristio brutalnom silom da bi kontrolisao individualna mišljenja i akcije. Za razliku od mladih ljudi u demokratskim društvima, kada sam odrasla i kada je moć moje majke oslabila, ja nisam mogla nikud pobeći i izraziti se u okviru društva u kome sam živela. Ista, kruta, represivna kontrola čekala me je u školi, na fakultetu, na ulici, u autobusu. Nisam mogla nikud pobeći iz tog slamajućeg, nerazumnog sistema, tako da sam ja ostala bespomoćna, slaba, zavisna mala devojčica sa jakim osećajem za nepravdu.

Radeći nekoliko poslova u Engleskoj, ja sam uvek imala osećaj da je cela ta ustanova bila protiv mene. Moj izbor bio je da konačno radim kao medicinska sestra u jednoj psihijatrijskoj bolnici, a taj posao imao je mnogo sličnosti sa diktaturom u kojoj sam bila odgajana: upravljanje nekolicinom povredljivih, osetljivih individua pomoću lekova, elektrošokova, autoritarnog osoblja i doktora. To je bila savršena repriza moje prošlosti. Uvek sam se osećala kao neki usamljeni pobunjenik, na strani svojih pacijenata, zabrazdivši u obračune sa autoritetima, da bi na kraju bila otpuštena sa zabranom povratka na taj posao. Išla sam čak dotle da sam pisala žalbe protiv svojih poslodavaca britanskim bolničkim autoritetima, i to godinama.

Druga osobina koju dugujem odrastanju u Rumuniji jeste nebriga prema materijalnim dobrima i novcu. Tek sasvim nedavno stanje na mom bankovnom računu se nešto popravilo. Takođe, prvi put u svom životu kupila sam kola. Većini ljudi novac i dobar stalni posao znače sigurnost, posebno ako su bili odgajani u siromaštvu. Ali, u mom iskustvu novac ne znači ništa; moji roditelji su izgubili sve svoje bogatstvo na početku komunističke ere i većina njihovih prijatelja i rođaka koji su imali kuće ili neke druge dragocenosti bili su označeni »neprijateljima naroda« i tokom raznih reformi i čistki za vreme Staljinovog doba bili ogoljeni do siromaštva. Njihova filozofija bila je potrošiti sve što je pre moguće, pošto se nije znalo šta se sledeće može očekivati. U tako zastaljoj ekonomiji novac je imao veoma malu vrednost. Ljudi imaju vrlo malo volje da više rade i štede, pošto je razlika u platama veoma mala, a kvalitet robe loš — i takva situacija ostavlja duboke tragove na mentalitet ljudi. Vlada opšti stav bespomoćnosti i poraženosti, zlovolje i oćaja.

Malobrojne oduške pružaju alkohol, religija i snažan osećaj zajedništva. Moji prijatelji i

ja prošli smo kroz razne mistične faze, opijali se gotovo do besvesti i podržavali jedni druge kroz bliske, jake, tesne veze. Porodične veze bile su veoma snažne kao i zavisnost ljudi jedni od drugih. U suočavanju sa spoljašnjom opasnošću i potlačenošću mi smo svi bili vrlo bliski jedni drugima, tako da sam ja zadržala taj način odnošenja i kasnije. U takvoj situaciji emocije su tekle slobodno, ispoljavani su ljubav, mržnja i bes, i mada ja sada svesna određenog neurotičnog simbolizma u njima, ja čuvam neka od prijateljstava stvorenih u to vreme, koja su trajala godinama posle rastanka.

Kada sam prešla u Englesku odjednom sam se osetila iščupanom iz tog toplog, bliskog, zajedničkog načina življenja, i to mi je bilo gotovo nepodnošljivo. Plakala sam mesecima svake noći za svojim prijateljima i porodicom, za njihovom podrškom i zaštitom. Dolazeći iz takve sredine, ja sam bila neobično nesigurna i zavisna i nikada se nisam mogla prilagoditi tom hladnom, suzdržanom britanskom načinu življenja. Moja nova porodica u Engleskoj videla je moje suze kao »histerične« a moje velike promene u raspoloženju kao neku zanimljivu, detinjastu istočno-evropsku crtu, kao iz nekog romana Dostojevskog. Drago mi je, sada, što sam bila na primalnoj terapiji, što sam stekla izvesnu sposobnost da osećam i izrazim sebe.

Kao i svi mladi ljudi u mojoj zemlji, sanjala sam o odlasku na Zapad, kao i obećanoj zemlji slobode i bogatstva. Stidela sam se svog rumunskog porekla i deset godina u Engleskoj borila sam se da budem prihvaćena, mrzela svoj strani naglasak i gledala na Rumune kao na nižu rasu, bednu, potlačenu i neproduhovljenu. Što više postajem svesna svojih starih bolova i njihovog dubokog uticaja na moj život, više mi nije potrebno da stičem nove identitete, da se ljudima dopadnem i da budem prihvaćena. Počinjem da se sećam svoje stare zemlje sa ljubavlju prema njenoj lepoti i prema rumunskom narodu, posebno na selima gde su ljudi sačuvali svoj tradicionalni karakter kao topli, duhoviti i izuzetno kreativni ljudi, uprkos komunističkom režimu. Nikada ne bih mogla da se vratim da živim iza Gvozdenih Zaves, ali više mi nije potrebno da se predstavljam kao Britanka i da se postidim ako se moje pravo poreklo otkrije.

Mislim da mi je način na koji sam odgajana dao neke osobine koje imaju veliku vrednost za preživljavanje. Među njima je i moj smisao za humor, za koji su moji prijatelji primetili da me je sigurno mnogo puta spasio. To je izrazita nacionalna osobina, koja je mnogo puta kroz vekove bila povredivana i tlačena, tako da nije bilo drugog izbora nego smeјati se svom bolu. To sam i ja često radila i još uvek otkrivam da mi to pomaže u napredovanju kroz terapiju, a sve više počinjem i da gubim svoj ozbiljni, uplašeni, »standardni« istočno-evropski izgled.

(Christina White: »Romania: Culture and Pain in a Repressive State«, The Primal Institute Newsletter, August 1980, Vol. II, No. 12, Los Angeles)

S engleskog: Marjan Tošić